

SAKARYA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Şehrin Sorunları Çözüm Önerileri

Şubat 2024

içindekiler

01	Amaç Kapsam	05
	Katılımcı STK'lar	06
	Yöntem Süreç	07
	Konular	08

02	Sanayi	10
	Ticaret	12
	Kültür, Sanat ve Turizm	14
	Tarım ve Hayvancılık	18
	Eğitim, Sağlık, Spor ve Sosyal Hayat	20
	Sakarya'da Şehirleşme (Altyapı, İmar ve Ulaşım)	25
	Sakarya'da Sürdürülebilir Çevre	27

03	Sonuç	29
----	-------	----

Sakarya ilinin temel sorunları ve çözüm önerileri için sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulmuştur.

Üreten, gelişen, çevreye duyarlı
bir şehir için ortak akıl

Amaç ve kapsam

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası öncülüğünde, 14.02.2024 tarihinde gerçekleştirilen Şehrin Öncelikli Sorunlarına Yönelik Tespitler ve Çözüm Önerileri Çalıştayına Sakarya'da faaliyet gösteren 39 sivil toplum kuruluşundan 59 kişi katılım sağlamıştır. Çalıştayda temel amaç 31 Mart 2024 Mahalli İdareler seçimleri öncesinde şehri yönetmeye aday siyasilerin şehrin öncelikli sorunları hakkında bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

“ Çalıştayda sorunlar 7 farklı konu çerçevesinde 8 ayrı masada tartışılmış ve önceliklendirilmiştir. ”

Çalışmaya iştirak eden sivil toplum kuruluşları

- ADAPAZARI ZİRAAT ODASI
- AKYAZI TİCARET BORSASI
- AMATÖR SPOR KULÜPLERİ BAŞKANI
- ANADOLU ASLANLARI İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
- ASRIN İŞ İNSANLARI DERNEĞİ
- ECZACILAR ODASI
- EKONOMİ TİCARET DERNEĞİ
- ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
- ESNAF VE SANAYİ KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFİ
- GAZETECİLER BİRLİĞİ
- GAZETECİLER CEMİYETİ
- GİRİŞİMCİ İŞ ADAMLARI VAKFI
- İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI SAKARYA ŞUBESİ
- MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI SAKARYA İL TEMSİLCİLİĞİ
- MİMARLAR ODASI SAKARYA ŞUBESİ
- MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
- SAKARYA BAROSU
- SAKARYA BÖLGESİ VETERİNER HEKİMLER ODASI
- SAKARYA ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ
- SAKARYA GENÇ GİRİŞİMCİLER VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
- SAKARYA MAKİNA İMALATÇILARI BİRLİĞİ DERNEĞİ
- SAKARYA MUHTARLAR FEDERASYONU
- SAKARYA MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ
- SAKARYA SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
- SAKARYA SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI
- SAKARYA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI PLATFORMU
- SAKARYA TİCARET BORSASI
- SAKARYA TİCARET VE SANAYİ ODASI
- SAKARYA VİLLA VE BUNGOLOV İŞLETMECİLERİ DERNEĞİ
- ŞEHİR PLANCILARI ODASI SAKARYA İL TEMSİLCİLİĞİ
- TABİP ODASI
- TEMA VAKFI SAKARYA
- TMMOB HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI SAKARYA İL TEMSİLCİLİĞİ
- TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI SAKARYA İL TEMSİLCİLİĞİ
- TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI SAKARYA İL TEMSİLCİLİĞİ
- TÜM RESTORANLAR VE TURİZMCİLER DERNEĞİ SAKARYA ŞUBESİ
- TÜM SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
- TÜRK-İŞ SAKARYA TEMSİLİĞİ
- ÜRETİM VE TİCARET KURULU

YÖNTEM SÜREÇ

Yenilikçi yöntemleri benimseyen ve uygulayan Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası, Şehrin Öncelikli Sorunlarına Yönelik Tespitler ve Çözüm Önerileri Çalıştayı'na yeni bir uygulama, daha katılımcı teknikler ve doğrudan sonuca giden yöntemler ile gerçekleştirmiştir. Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası kendi bünyesinde hazırlamış olduğu “Oda Bilgi İzleme Sistemi – Çalıştay Modülü” sayesinde, masalarda konuşulan ve kayıt altına alınan sorunların tüm çalıştay katılımcıları tarafından değerlendirilmesine olanak tanınmıştır. Böylece tüm katılımcılar, tüm konularda değerlendirmede bulunabilmiş ve çalışmalara aktif katkı sağlamıştır. Çalıştayı'nın işleyiş süreci Şekil'deki gibidir.

Çalıştayda görüşülen konular ve konulara ilişkin açıklamalar

01

SANAYİ

Sanayi ve ticaret, bölgemizin ekonomik kalkınması ve istihdam potansiyeli açısından kritik öneme sahiptir. Bu başlık altında, bölgemizin sanayi ve ticaret potansiyeli, mevcut durumu ve gelecekteki yönelimleri ele alınmıştır. Sanayi ve ticaretin gelişimi için karşılaşılan engeller, iş dünyasının ihtiyaçları, rekabet ortamı ve yatırım fırsatları üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

TİCARET

Ticaretin gelişmesi ulaşım, iletişim, eğitim, ekonomik kaynaklar, doğal kaynaklar, turizm, alışveriş kaynakları gibi birçok etkene bağlıdır. Bu nedenle bu etkenlerin iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Bu başlık altında yerel yönetimler ile yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

02

03

KÜLTÜR, SANAT VE TURİZM

Kültür, Sanat ve Turizm, bölgemizin tanıtımı, ekonomisi ve toplumsal dokusu üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu başlık altında, bölgemizin turizm potansiyeli, kültürel mirası ve turizm endüstrisinin gelişimi incelenmiştir. Ayrıca, turizm ve kültür alanında yaşanan zorluklar, tanıtım stratejileri, sürdürülebilir turizm ve kültürel etkinliklerin yönetimi konuları üzerinde durulmuştur.

04

TARIM VE HAYVANCILIK

Tarım ve hayvancılık, bölgemizde gıda güvenliği, ekonomik çeşitlilik ve kırsal kalkınma sürecinde merkezi bir rol oynar. Bu başlık altında, bölgemizin tarımsal potansiyeli, tarım politikaları, modern tarım uygulamaları ve hayvancılık sektöründeki gelişmeler ele alınmıştır. Tarım ve hayvancılıkta karşılaşılan zorluklar, verimlilik artırma stratejileri ve çevresel sürdürülebilirlik üzerine fikir alışverişi yapılmıştır.

EĞİTİM, SAĞLIK, SPOR VE SOSYAL HAYAT

Eğitim, Sağlık ve Spor, bölgemizdeki insan kaynağının kalitesi, toplumsal gelişim ve ekonomik büyüme açısından temel bir öneme sahiptir. Bu başlık altında, bölgemizdeki eğitim sistemi, eğitim politikaları, öğretmen kalitesi ve eğitimde teknoloji kullanımı üzerine odaklanılmıştır. Eğitimde karşılaşılan sorunlar, eğitim kalitesinin artırılması için yapılması gerekenler ve mesleki eğitim alanında yenilikçi yaklaşımlar ele alınmıştır.

05

06

ŞEHİRLEŞME

Şehirleşme, bölgemizin demografik, ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkileyen önemli bir süreçtir. Bu başlık altında, bölgemizdeki şehirleşme trendleri, kentsel planlama politikaları, altyapı yatırımları ve kentsel dönüşüm projeleri incelenmiştir. Ayrıca, şehirleşme sürecinde karşılaşılan sorunlar, kentleşme ile birlikte artan çevresel etkiler ve şehirlerin gelecekteki vizyonları üzerine fikir alışverişi yapılmıştır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE

Sürdürülebilir çevre, bölgemizin doğal kaynaklarının korunması, çevresel kirliliğin azaltılması ve ekolojik dengeye saygı gösterilmesi anlamında büyük öneme sahiptir. Bu başlık altında, bölgemizde çevresel sorunlar, atık yönetimi, enerji verimliliği, su kaynaklarının korunması ve biyoçeşitlilik gibi konular ele alınmıştır. Sürdürülebilir çevre için yapılabilecek iyileştirmeler, çevre politikaları ve toplumun çevresel duyarlılığının artırılması üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

07

01.

Sakarya'da Sanayi: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Çevre Bilinci ve Yeşil OSB'ler

Çevre Bilincinin Artırılması ve Yeşil OSB'ler: Yeşil Organize Sanayi Bölgeleri, kaynak yönetimi ve atık azaltmadan enerji verimliliğine, iyi üretim uygulamalarından yenilenebilir enerji kullanımına kadar faaliyetlerin tüm yönlerine çevresel hususları entegre etmektedir. Bu bölgelerde doğal çevre ile uyum içinde faaliyet gösteren işletmeler ekonomik büyümeyi destekler ve sosyal refahı teşvik ederler. Bu nedenle, sanayi alanlarının çevre bilinci ile kurulması ve mümkünse yeşil organize sanayi bölgeleri (OSB) oluşturulması gerekmektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir sanayi gelişimini teşvik ederek çevresel etkileri minimize edecektir. Bu kapsamda, yerel yönetimlerde söz konusu kriterleri sağlamak için gerekli izin, insan kaynağı gibi hususlarda yardımcı olması beklenmektedir.

Mevcut Sanayi Bölgelerinin Geliştirilmesi: Mevcut Sanayi Bölgeleri'nin yeşil dönüşümü sağlanmalıdır. Ayrıca, "Küçük Sanayi Siteleri" için çevresel denetimlerin hızlandırılması ile "yeşil" kavramının küçük sanayi sitelerine de entegre edilmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Teşviklerin ve İşbirliğinin Artırılması: Yeşil Dönüşüm kapsamında Avrupa Birliği'nin belirleyeceği standartlara uyulabilmesi için firmaların başlatması gereken iyileştirme çalışmalarına gerekli teşvik ve hibe programlarının sağlanması ve bu programların duyurularının yapılması önemli olacaktır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin lobi çalışmaları yürütmesi ve farkındalık çalışmaları yapması ve ekonomi tabanlı STK'lar ile etkin bir iş birliği yapması beklenmektedir.

Eğitim ve İşgücü Geliştirme

Mesleki Eğitim ve Sanayii İş birliği: Sakarya'daki ticaret ve sanayi sektörlerinin karşı karşıya olduğu en büyük zorluklardan biri, nitelikli ara eleman, kalfa ve usta gibi mesleki kadroların yetiştirilmesinde yaşanan sorunlardır. Bu durum, sektörlerin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Sorunun çözümü için bölgesel ihtiyaçları dikkate alarak eğitim programları, meslek edindirme kursları, mesleki eğitim merkezleri, ihtisaslaşmış meslek liseleri, iş ilanları ve kariyer etkinlikleri, işe alım fuarları gibi çeşitli imkanlar sunulmalıdır. Ayrıca, iş dünyası ile eğitim kurumları arasındaki iş birliğinin artırılması, mesleki eğitim ve sanayi iş birliğinin güçlendirilmesi, mesleki okullar ve çıraklık programlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Bu yaklaşımlar, sanayi firmalarının ihtiyaç duyduğu nitelikli ve niteliksiz işgücü sorununu çözmede kritik bir rol oynayacak, ticaret ve sanayi sektörlerinin sürdürülebilir gelişimini destekleyecektir. Belediyeler son yıllarda mesleki eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde öncü rol oynamaktadır. Bu kapsamda, iş dünyası, küresel trendler ve sektör ihtiyaçları ile uyumlu eğitim programları düzenlenmelidir.

Kadınların Sanayi Üretimine Katılımı: Kadınların sanayi üretimine katılımının artırılması ve bu alandaki istihdamın desteklenmesi önem taşımaktadır. Özellikle mobilya ve tekstil gibi sektörlerdeki katılımların yanı sıra, diğer alanlarda da kadın istihdamının teşvik edilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler, kadınların sanayi sektöründe istihdam edilmesini teşvik etmek için işgücü programları ve eğitimler gibi fırsatlar sunabilirler. Böylece, kadınların işgücüne katılımı artırılabilir. Sanayi bölgeleri için altyapıyı geliştirerek, kadınların bu sektöre erişimini kolaylaştırabilirler. Ayrıca, kreş ve gündüz bakım merkezleri açarak çalışan ebeveynlere çocuklarını güvenli bir ortamda bırakma imkanı sağlayabilirler. Bu merkezler, çocukların eğitime katkıda bulunurken, aynı zamanda ebeveynlerin iş hayatına devam etmelerine olanak tanır.

Küçük Sanayi Sitesi ve OSB Gelişimi

Yeni OSB'ler ve Küçük Sanayi Sitelerinin Kurulması: Şehrin ekonomik, huzur ve refahının artırılması (sosyo-ekonomik gelişimi) için yeni üretim alanlarına ve sektörel kümelenme çalışmalarına ihtiyaç vardır. Yeni organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin kurulması, ihtisaslaşmış sanayi sitelerinin oluşturulması, mevcut sitelerin revize edilmesi ve birçok küçük sanayi sitesinde kentsel dönüşüm uygulamaları yapılması gerekmektedir. Belediyeler, yeni OSB'ler ve sanayi siteleri için uygun arazilerin belirlenmesi ve tahsis edilmesi konusunda önemli bir rol oynarlar. Bu süreçte, sanayi tesislerinin ihtiyaçları ve bölgenin altyapı gereksinimleri dikkate alınarak arazi kullanımı planlanmalıdır. Bunları yaparken bütüncül bir planlama ile ele alınmalı, bu planlar hazırlanırken şehrin tüm erkleri ile ortak akıl çerçevesinden çalışılmalıdır.

Depolama Alanlarının Oluşturulması ve Mevcutların İyileştirilmesi: Yurtdışı ürün gönderimi ve alımlarında sanayici kuruluşların malzeme akış planlamasını rahatlatabilmek, maliyetlerini azaltabilmek amacıyla gerekli uygun bölgelerde ihtiyaçlara cevap verebilecek ölçekte depolama alanlarının (antrepo vb.) kurulması gerekmektedir. Depolama alanlarının belirlenmesi ve uygun arazilerin tahsisi konusunda yerel yönetimler önemli rol oynarlar. Bu süreçte, depolama alanlarının ticaret merkezlerine ve ulaşım ağlarına yakın olması planlanmalıdır.

01.

Sakarya'da Sanayi: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Altyapı ve Ulaşım Sorunları

Ulaşım ve Lojistik Altyapısının Geliştirilmesi: Sakarya'nın sanayi bölgelerinin üretim kapasitesini artırma ve rekabet gücünü güçlendirme potansiyeli, mevcut ulaşım ve lojistik altyapısının geliştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, sanayi bölgelerine yönelik ulaşım seçeneklerinin genişletilmesi ve toplu taşıma güzergahlarının iyileştirilmesi, üretim süreçlerinin verimliliğini artıracak kritik adımlardır.

Raylı Sistemler: Belediyelerin raylı sistem yatırımları, sanayi bölgelerini şehir merkezlerine, limanlara ve havaalanlarına entegre ederek, uluslararası pazarlara erişimini kolaylaştırır. Bu da ihracat odaklı sanayi üretiminin gelişmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca, raylı sistemler, işçilerin ve malzemelerin daha hızlı ve verimli bir şekilde taşınmasını sağlar. Bu, sanayi üretiminin lojistik açıdan daha verimli olmasına katkıda bulunur. Raylı sistemler, karbon salınımını azaltarak çevreye daha az zarar veren bir ulaşım alternatifi sunar. Bu da çevre dostu üretim ve taşıma yöntemlerinin teşvik edilmesine yardımcı olur.

Lojistik Merkezleri: Sakarya'nın ülkenin önemli ulaşım yollarının kavşak noktasında stratejik bir konumda bulunması, bir lojistik merkezinin kurulmasının tedarik zinciri yönetimi ve dağıtım operasyonlarını optimize ederek maliyetleri düşürme ve ekonomik büyümeyi destekleme potansiyelini artırır. Bu nedenle, ilimizde bir lojistik merkezinin kurulması hem mal akışını yönetmek hem de dağıtım operasyonlarını verimli bir şekilde gerçekleştirmek için stratejik bir öneme sahiptir. Belediyeler, lojistik merkezlerinin kurulması için uygun arazilerin belirlenmesi ve tahsis edilmesi konusunda önemli rol oynarlar. Ayrıca, bu merkezlerin şehir planlaması içindeki yerlerinin belirlenmesi ve gerekli altyapı

çalışmalarının yapılması, gerekli olan ruhsatların ve izinlerin verilmesi ile atık yönetimi, hava ve su kirliliğinin kontrolü gibi konularda düzenlemeler yapılması yerel yönetimlerden bu anlamda beklenen ana konulardan bazılarıdır.

Bölgesel Konut Altyapısının Geliştirilmesi: Özellikle şehrin ilçelerinde yeni kurulacak Organize Sanayi Bölgeleri için bölgenin yakınlarında, firma personellerinin ulaşımını kolaylaştırabilecek yeterli konut altyapısının sağlanması, istihdamı artırmaya yönelik olumlu etki edecektir. Bu bakımdan Belediyeler, sanayi bölgelerinin konut alanlarına yakın olacak şekilde planlanmasını sağlayarak konut arzını artırabilirler. Bu, sanayi çalışanlarının konuta erişimini kolaylaştırırken, sanayi tesislerine yakın konut talebini karşılar. Ayrıca, yeni konut alanlarının ulaşım ve altyapı ağlarıyla entegrasyonunu sağlayarak yaşam kalitesini artırabilirler.

Diğer Öneriler ve İhtiyaçlar

Vergilerin şehre kazandırılması: Vergilerin şehre kazandırılması yerel yönetimlerin sorumlulukları arasında önemli bir yer tutar ve şehirlerin sürdürülebilir kalkınması için kritik bir rol oynar. Vergilerin şehre kazandırılması amacıyla firmaların merkezlerinin bu şehre taşınması veya burada faaliyet göstermesi, ekonomik büyümeyi teşvik etmek, istihdamı artırmak ve şehrin kalkınmasına katkıda bulunmak için önemli bir stratejidir.

Ekonomik ve Lojistik Destekler: İl gümrüğünün kapasitesinin artırılması, şehirde üretilen ürünlerin yerel gümrüklerde çıkış yapılabilmesi sanayinin gelişimi için önemli adımlardır. Ayrıca, artan sanayileşmenin çevreye ve tarımsal üretime olumsuz etkilerinin azaltılması, mutlak tarım alanlarında imar uygulamalarının kısıtlanması, ilimizde kayıt dışı ve yabancı uyruklu çalışanlar için belli bir düzenlenme yapılması gerekmektedir.

Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın sanayi sektörünün sürdürülebilir bir şekilde gelişmesine, ekonomik ve sosyal refahının artırılmasına yardımcı olacak ve şehrin ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artıracaktır. Yerel yönetimler, sanayiciler, eğitim kurumları ve diğer ilgili paydaşların iş birliği içinde bu hedeflere ulaşması büyük önem taşımaktadır.

02.

Sakarya'da Ticaret: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Altyapı ve Ulaşım Sorunları

Otopark, İmar ve Ulaşım Sorunları: İlde yaşanan otoparkların sayıca ve imkan bakımından yetersizliği sorunu, imar ve planlama sorunları ile sosyal belediyeçilik uygulamalarından biri olan 65 yaş üzeri hemşerilerimizin toplu taşıma sistemine tam olarak entegre edilmemiş olması ticari hayattaki verimliliği düşürmektedir. Bu alanlara yönelik olarak kapsamlı bir planlama, mevcut uygulamalarda revizyon ve ilave yatırım yapılması önerilmektedir. Yeni otopark alanlarının oluşturulması, mevcut otoparkların iyileştirilmesi ve modernizasyonu, otopark alanlarının toplu taşıma hatlarına erişimini kolaylaştırmak için yeni planlamalar yapılması gerekmektedir.

İmar Sorunları: Kent planlaması ve düzenlemelerin gözden geçirilmesi, daha sürdürülebilir ve dengeli bir kentleşme için imar planlarının revize edilmesi, yeşil alanların korunması ve artırılması, kent içinde yeşil alanların korunması ve yeni yeşil alanların oluşturulması için çalışmalar yapılması amacı ile Üniversite ve Sanayi İş birliği içerisinde uzun vadeli stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca; ada bazında kentsel dönüşüm uygulamaları, yatay şehirleşme sonucu tarım alanlarındaki yapılaşmanın önüne geçilmesi, afetlere hazırlıklı olmak için toplanma ve sığınma alanlarının sayısının ve bilinirliğinin artırılması, şehrin kimliğini ön plana çıkaracak yapılaşmalara yönelim gösterilmesi gereklidir.

İlimizin Ulaşım Sorunları; toplu taşıma ağlarının genişletilmesi ve iyileştirilmesi, otobüs, tramvay, metro gibi toplu taşıma araçlarının ağlarının genişletilmesi ve sıklığının artırılması, 65 Yaş ve üzeri bireylerin ihtiyaçlarını anlayarak onlara yönelik duyarlı politikalar oluşturulması, bisiklet ve yaya yollarının geliştirilmesi, gerekli görülen yerlerde alt-üst geçit uygulamalarının hayata geçirilmesi, trafik yoğunluğunun azaltılması için trafik ışıklarının düzenlenmesi, özellikle kavşak düzenlemesi ve trafiği rahatlatıcı alternatif yolların oluşturulması, çok katlı otopark sayısının artırılması ve ticaret merkezlerine yakın alanlarda yer altı otoparkları yapılması gerekmektedir. Tüm bunları kapsayan Ulaşım Master Planı uygulaması yapılmalıdır.

Ticaret Altyapısı ve Cazibe Merkezleri

Cazibe Merkezleri ve Altyapı Eksiklikleri: Cazibe merkezlerinin şehrin belirli bölgeleriyle sınırlı kalması ve ticaret merkezi, lojistik merkezi, fuar alanı ve kongre merkezinin olmaması, sektörel kümelenme ile inşaat edilen ticaret ve sanayi sitelerinin eksikliği ticaretin şehir geneline yayılmasını engellemektedir. Bu sorunların çözümü için şehrin farklı bölgelerinde cazibe merkezlerinin oluşturulması ve gerekli altyapının sağlanması gerekmektedir. İlçeler arasında dengeli bir kalkınma sağlamak amacı ile farklı bölgelerde Cazibe merkezlerinin kurularak yeterli toplu taşıma imkanları ile güçlendirilmesi, Cazibe merkezlerinde kültürel etkinliklerin ve rekreasyon alanlarının oluşturulması, bu merkezlerin çevresinde parklar, yeşil alanlar, spor tesisleri gibi toplumun sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak alanların sağlanması sürdürülebilir planlama, kaynakların etkin kullanımı, yerel halkın katılımı ve yönetim gibi faktörlerin dikkate alınması önem arz etmektedir. Diğer yandan kent nüfusuna, işyeri sayısı yeterliliğine, hizmet çeşitliliğine göre planlama yapılmalı, mevcut işyerlerinin envanter çalışması yapılmalı ve yeni işyeri ruhsatlandırması bu envantere göre yapılarak bölgede ihtiyaçtan fazla aynı faaliyetleri yürüten işyeri açılışına kısıtlama getirilmelidir.

Ayrıca; Şehrin merkezindeki AVM sayısı sınırlandırılmalı ve yerel ticaret erbabı zincir mağazalara karşı korunmalıdır. Şehrin ismi markalaşmış çarşılarındaki tarihi doku korunarak yeni konseptlere uygun olarak planlanmalı, kermes, sosyete pazarı vb. adlar altında açılan kayıt dışılığa ve haksız rekabete sebep olup ticari hayatı olumsuz etkileyen uygulamalar engellenmeli, yabancı dilde düzenlenen tabelalar konusunda ciddi bir denetleme yapılmalıdır.

02.

Sakarya'da Ticaret: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Ticaret Açısından Turizm ve Gastronominin Önemi

Turizm ve Gastronomi: Şehirde bir turizm rotasının olmaması ve gastronominin geliştirilmemesi, ticari potansiyelin tam olarak kullanılamamasına yol açmaktadır. Turizm ve gastronomi alanında stratejik planlamalar yapılmalı ve yerel yönetimler bu konuda aktif rol almalıdır. Şehrin turizm rotasının oluşturulması, turizm sektörünün gelişmesine ve yerel ekonominin canlanmasına katkıda bulunan önemli bir etkidir. Bu nedenle, yerel yönetimler, turizm endüstrisi paydaşları ile ve toplumun genelinde iş birliği yaparak etkili bir turizm rotası oluşturulması, potansiyel turistik noktaların belirlenerek tanıtımının yapılması, rotalara ulaşım ve ihtiyaç alanlarının sağlanması ve turist geri bildirimlerini değerlendirerek rotanın çekici hale getirilmesi gerekmektedir. Gastronomi turizmi yerel ürünlere olan talebin arttırılması ve şehir markası tanıtımı için önem arz etmektedir. Yerel lezzetler ve restoranlar, şehrin kültürel ve gastronomi kimliğini ön plana çıkararak turistlerin ilgisini çeker ve tarım ve gıda gibi sektörlerle ciddi katkılar sunabilir. Bu sebeple şehrin gastronomi hazinelerinin keşfedilmesi ve ön plana çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Ayrıca; ilimizde bulunan göl ile göletlerden ve Sakarya Nehri'nin barındırdığı potansiyelden yeterince yararlanılmamaktadır. Bu bağlamda, ilimiz yaylalarını, Acarlar Longoz'unu ekoturizme kazandırmalı, Mollaköy Göletlerinin su sporlarında merkez haline gelmesi için projeler üretilmeli, ilimizde potansiyel alanları bulunan geriatri ve golf sahaları için çalışma yapılmalı, Özellikle Sapanca Gölü ve çevresi için yeni turizm projeleri üretilmeli, karavan turizmi desteklenmeli, Karasu sahil şeridine yönelik özel projeler geliştirilmeli, ilimizin sahip olduğu tarihi eserler (Eski Sakarya Köprüsü, Harmantepe Kalesi vb.) restore edilerek turizmin hizmetine sunulmalıdır.

Diğer Öneriler

Süpermarket ve Diğer İşletmelerin Yönetimi: Bölgesel nüfus oranlarına göre çok fazla süpermarket, kafe, restoran ruhsatının verilmesi, yerel ticareti olumsuz etkilemektedir. Ruhsatlandırma süreçlerinde dengeli bir yaklaşım benimsenmelidir. İşletme ruhsatları için sıkı denetimler ve kotalar belirleyerek piyasada bölgesel dengenin korunmasını sağlamak, ticari alanların dengeli bir şekilde planlanması ve kullanılması için kentsel planlama politikaları geliştirmek bu sorunun çözümünde önemli rol oynamaktadır.

Giyim Sektöründe Ürün Çeşitliliği: Özellikle giyim sektöründe ürün çeşitliliğinin az olması, tüketicilerin ihtiyaçlarını şehir dışından karşılamasına yol açmaktadır. Bu alanda çeşitliliği artıracak tedbirler alınmalıdır. Yerel Yönetimler, Eğitim Kurumları, Ekonomi tabanlı Sivil Toplum Kuruluşları ile iş birliği içerisinde tüketici tercihlerini etkilemeye ve yerel alışverişi teşvik etmeye yönelik çalışmalar yapılması, stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. (Yerel festivaller, etkinlikler vb.)

Kapalı Fuar Alanı Olmaması: Şehrin sanayi, turizm, ve ticaretinin artırılması ve istihdam olanaklarının çoğalmasını sağlamak amacı ile şehrimizde kapalı bir fuar alanı oluşturulması gerekmektedir. Şehrimizde yapılacak bir fuar alanı şehrin ekonomik, kültürel ve sosyal canlılığına etki edecek olup aynı zamanda şehrin ulusal ve uluslararası tanınırlığını arttıracak önemli bir etkidir.

Şehrin Girişindeki Sanayi Sitelerinin Şehir İmajına Etkisi: Şehrin girişleri, şehrin kimliğini ve karakterini yansıtan ziyaretçilere ve şehir sakinlerine ilk izlenimi veren yerlerdir. Bu nedenle, girişlerin düzenli bakımı ve estetik açıdan çekici olması önem arz etmektedir. Şehrimizin girişlerinde bulunan bazı düzensiz yapılaşmaların gözden geçirilerek olumlu ilk izlenim sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve bu alanlarda kentsel dönüşüm uygulaması yapılması gerekmektedir.

Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın ticaret sektörünün gelişimine önemli katkılarda bulunacak, işsizlik oranlarını düşürecek ve şehrin ekonomik refahını artıracaktır. Yerel yönetimler, Oda ve Borsalar, ekonomik ve sosyal tabanlı tüm STK'lar, eğitim kurumları ve diğer ilgili paydaşların iş birliği içinde çalışması bu süreçte büyük önem taşımaktadır.

03.

Sakarya'da Kültür, Sanat ve Turizm: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Nitelikli Personel ve Altyapı Eksiklikleri

Nitelikli Personel Sorunu ve Etkinlik Alanları: Sakarya'da kültür, sanat, turizm ve hizmet sektörlerinde yetişmiş, nitelikli personel eksikliği ve etkinliklerin gerçekleştirilebileceği salon ve alanların yetersizliği önemli sorunlar arasındadır. Bu sorunların çözümü için eğitim programlarının güçlendirilmesi ve çeşitli etkinlik alanlarının oluşturulması gerekmektedir.

Turizm sektöründe nitelikli personel sorunu eğitim ve yetiştirme süreci, yüksek turnover oranı, niteliğe uygun işgücü bulma zorluğu, sezonluk iş gücü başlıkları altında incelenmesi gereken bir sorun olup, yerel yönetimler, eğitim kurum ve kuruluşları ile iş dünyası örgütlerinin ortaklaşa yapacağı çalışmalarla bu sorunlara çözüm bulunmalıdır. Turizm sektöründeki nitelikli personel sorunu, sektörün sürdürülebilirliği ve rekabet gücü açısından önemlidir ve bu nedenle çeşitli paydaşlar arasında iş birliği gerektiren uzun vadeli çözümler gerektirir.

Turizm okulları ve işletmeler arasında iş birliği yapılarak staj ve öğrenci değişim programları düzenlenmesi, Sektördeki değişen ihtiyaçlara uygun eğitim programlarının oluşturulması ve güncellenmesi sektörün bu sorununa yönelik çözümlerden olabilir.

Turizm Altyapısının Yetersizliği: Yerel yönetimler, turizmi desteklemek için gerekli altyapıyı geliştirirler. Ulaşım ağlarının iyileştirilmesi, su ve elektrik gibi temel altyapı hizmetlerinin sağlanması turizmin gelişimini destekler.

Turist Rehberliği ve Bilgilendirme Eksikliği: Yerel yönetimler, turistlere yönelik rehberlik hizmetleri ve bilgilendirme merkezleri oluşturarak bölgeyi ziyaret eden turistlere yardımcı olabilirler. Turistlere bölgenin tarihi, kültürel ve doğal özellikleri hakkında bilgi verilmesi turizm deneyimini zenginleştirir. Söz konusu konuları günümüz dijital imkanları ile destekleyerek kolaylaştırabilirler.

Kültür ve sanat aktivitelerinin gerçekleştirebilecek salonların yetersizliği: İlimizde Kültür ve sanat aktivitelerinin gerçekleştirebilecek konser salonları, tiyatro sahneleri, sergi alanları, kongre merkezi gibi

tesislerin eksikliğinin altında yatan başlıca sebepler Yetersiz Altyapı, Yetersiz Finansman, Yetersiz Planlama ve Yönetim, kamuda kültür ve sanata olan ilginin azlığıdır. Mevcut sorunun çözümü için ilgili kurum ve kuruluşlarca yeni tesislerin kurulması, finansman kaynaklarının artırılması, planlama ve yönetim iyileştirmeleri ve toplumun sanat bilincini arttıracak destekler sağlanmalıdır.

Dijital Tanıtım ve Turizm Altyapısı

Yerel yönetimler, bölgenin turizm potansiyelini tanıtmak ve turist çekmek için çeşitli pazarlama ve tanıtım faaliyetleri düzenleyebilirler. Reklam kampanyaları, tanıtım broşürleri, dijital pazarlama stratejileri gibi yöntemlerle bölgenin turizm cazibesi artırılabilir.

Dijital Tanıtım ve Altyapı: Turizmin dijital olarak tanıtımının yapılmaması ve Google Maps gibi platformlara entegre edilmemesi, şehrin turizm potansiyelinin yeterince kullanılamamasına yol açmaktadır. Ayrıca, turizmin hızlı ve kontrolsüz gelişimi altyapı sorunlarını beraberinde getirmiş, bölgeye özgü turizm yatırımlarının planlanması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Şehir tanıtımının yapılması için mobil uygulamalar, sanal tur uygulamaları veya web siteleri, sosyal medya hesapları, video içerikler ve dijital reklamların kullanımı turizm anlamındaki bilinirliğimizi arttıracak yeni nesil yöntemlerdir. Bu alandaki en etkili yöntemlerden biri de sosyal medyadır. Belediyeler, sosyal medya platformları üzerinden bölgenin turizm değerlerini tanıtarak turist çekmeyi hedefleyebilirler. İlgi çekici içeriklerin paylaşılması, etkileşimli kampanyaların düzenlenmesi ve dijital reklam stratejilerinin uygulanmasıyla turistlerin dikkati çekilebilir.

Ücretsiz Wi-Fi Erişimi ve Mobil Altyapı: Belediyeler, turistlerin internet erişimine olanak sağlayarak onların dijital ihtiyaçlarını karşılayabilirler. Ücretsiz Wi-Fi noktalarının kurulması ve mobil altyapının güçlendirilmesi turistlerin bölgeyi keşfetme deneyimini zenginleştirmektedir.

Turizm Yatırımlarında Bölgesel Planlamalar: Turizme yönelik yatırımlarda bölgesel planlamalar, bir bölgenin turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmeyi ve sürdürülebilir bir turizm endüstrisinin gelişimini desteklemeyi amaçlar.

İlimizdeki turizm yatırımları incelendiğinde son zamanlarda dünya çapında popülerlik kazanan Bungalov turizminin ağırlık kazandığı fakat yapılaşmada ciddi bir düzensizlik olduğu özellikle kültürel ve doğal mirasın korunmasının göz ardı edildiği göze çarpmaktadır. Özellikle Sapanca ilçesinde yoğunlaşan bu sektörde bölgenin turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek ve sürdürülebilir bir turizm endüstrisinin gelişimini desteklemek amacı ile ilgili kurum ve kuruluşların yanı sıra iş dünyası ile ortak akıl çerçevesinde bölgesel planlamaların yapılması gerekmektedir.

Çevre Sağlığı ve Sürdürülebilir Turizm

Çevre Sağlığı ve Turizm: Sakarya ormanlarının korunması, imara açılmaması ve yeraltı sularının korunması gerekmektedir. Ayrıca, termal turizm gibi sürdürülebilir turizm modellerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi, şehrin turizm sektörünün çeşitlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle Sapanca ilçemizdeki ormanlık alanlarının ve biyoçeşitliliğin korunması, iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi insanların yaşam kalitesinin artırılması için hayati öneme sahiptir. Bu konuda ormanlarla ilgili koruma alanlarının belirlenmesi, orman tahribatını önleyici politikalar, ormanların rehabilitasyonu ve ağaçlandırma gibi başlıklar ele alınmalıdır.

Yeraltı suları konusunda da ilimizde bulunan termal tesislerin denetimi arttırılarak ilimize yakışır kalitede hizmet verilmesi sağlanmalıdır.

03.

Sakarya'da Kültür, Sanat ve Turizm: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Turizm Çeşitliliğinin Sağlanması ve Geliştirilmesi

Turizm çeşitliliğinin sağlanması ve geliştirilmesinde belediyelerin önemli bir rolü vardır. Altyapı, tanıtım, teşvik, sürdürülebilirlik gibi temel görevleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin aşağıdaki turizm alanlarında ilimizin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için önemli görevleri bulunmaktadır.

Kültürel Turizm: Belediyeler, bölgedeki tarihi ve kültürel mirası tanıtarak kültürel turizmi geliştirebilirler. Tarihi yapıların korunması, müzelerin ve sanat galerilerinin işletilmesi, kültürel etkinliklerin düzenlenmesi ve turistik rotaların oluşturulması kültürel turizmi destekleyebilir.

Doğa Turizmi: Belediyeler, bölgedeki doğal güzellikleri ve koruma alanlarını tanıtarak doğa turizmini geliştirebilirler. Doğa yürüyüşü rotalarının belirlenmesi, kamp alanlarının düzenlenmesi, göl ve nehir turizmi gibi aktivitelerin teşvik edilmesi doğa turizmini artırabilir.

Sağlık ve Wellness Turizmi: Belediyeler, sağlık ve wellness tesislerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yoluyla sağlık turizmini destekleyebilirler. Termal kaplıcaların işletilmesi, spa ve yoga merkezlerinin açılması, yaşlı bakım merkezlerinin kurulması sağlık turizmini teşvik edebilir. Geriatri veya yaşlı bakım evleri, yaşlı bireylerin barınma, sağlık, bakım ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak tasarlanmış tesislerdir. İlimizde Geriatri, yaşlı bakım evleri veya palyatif üniteler konusundaki eksiklik gözden geçirilerek buna yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca ilimizde verilen tüm sağlık hizmetleri ve sağlık turizmi konularında yeterli denetleme ve akreditasyon sağlamak amacıyla bakanlık nezdinde girişimlerde bulunulmalıdır.

Gastronomi Turizmi: Şehrin zengin mutfak, yöresel lezzetleri ve yemek kültürü, gastronomi turizmi için önemli bir potansiyele sahiptir. Yerel yönetimler, yöresel yemeklerin tanıtımı ve gastronomi festivallerinin düzenlenmesiyle gastronomi turizmini geliştirebilirler. Yerel lezzetlerin tanıtımı, restoranların desteklenmesi ve geleneksel yemeklerin korunması gastronomi turizmini artırabilir. Şehrin gastronomisinin geliştirilmesi ve Antep örneğinde olduğu gibi bir modelin oluşturulması, kültürel ve turistik bir çekim merkezi oluşturma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, kültür merkezi, şehir tiyatrosu gibi altyapıların geliştirilmesi, kültürel etkinliklerin ve sanatsal faaliyetlerin artırılmasına olanak sağlayacaktır. Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın kültür, sanat ve turizm alanlarında kapsamlı bir gelişim sağlamasına, şehrin ulusal ve uluslararası alanda tanıtımına ve ekonomik refahına katkıda bulunacaktır. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, eğitim ve sağlık kurumları ile turizm ve gastronomi sektöründeki işletmelerin bu süreçte iş birliği içinde çalışması büyük önem taşımaktadır.

MICE Turizmi (Toplantılar, Teşvikler, Konferanslar ve Etkinlikler): MICE turizmi, iş seyahatlerinin yanı sıra profesyonel ağ kurma, bilgi paylaşımı, ticari ilişkilerin geliştirilmesi gibi amaçlarla düzenlenen etkinliklerin turizm potansiyelini ifade eder. Yerel Yönetimler, bölgedeki konferans ve toplantı tesislerini geliştirerek MICE turizmini teşvik edebilirler. Kongre merkezleri, fuar alanları ve toplantı salonlarının düzenlenmesi, iş turizmini artırabilir.

Macera Turizmi: Belediyeler, bölgedeki macera turizmi potansiyelini tanıtarak macera turizmini geliştirebilirler. Dağcılık, kaya tırmanışı, su sporları, oryantiring gibi macera aktivitelerinin teşvik edilmesi ve güvenliği sağlanması macera turizmini artırabilir.

Kültür ve Sanat

Kültür ve Sanatın Gelişimde Belediyeler: Kültür ve sanat etkinlikleri, bir toplumun ruhunu ve kimliğini şekillendirirken, toplumun refahını artırır ve birlik duygusunu güçlendirir. Belediyeler, kültür ve sanatın teşvik edilmesi ve desteklenmesi için çeşitli faaliyetlerde bulunurlar. Bunlar arasında sanat galerileri ve müzelerin işletilmesi, tiyatro gösterileri ve konserlerin düzenlenmesi, kültürel etkinliklerin desteklenmesi, sanatçılara ve kültürel kuruluşlara fon sağlanması, sanat eğitimi ve atölye çalışmalarının düzenlenmesi gibi faaliyetler yer alır. Belediyeler, kültür ve sanatın toplumun her kesimine ulaşmasını sağlayarak, toplumsal katılımı ve kültürel çeşitliliği teşvik ederler. Bu sayede, kültür ve sanatın gelişimi toplumun yaşam kalitesini artırırken, yerel ekonomiyi ve turizmi de destekler.

Kültürel Aidiyet ve Katma Değer: Şehrin kültür mozaiki ve Sakaryalılık aidiyet duygusunun geliştirilmesi, yeni oluşumlarla birlik olunması ve yerel vergilerin şehirde kalması için özellikle büyük firmaların merkezinin Sakarya'da olması teşvik edilmelidir. Bu, şehre katma değer kazandırma anlamında önem taşımaktadır. Bir bölgeye aidiyet duygusu oluşturmak, insanların o bölgeyle güçlü bir bağ kurmalarını ve kendilerini o bölgenin bir parçası olarak görmelerini sağlamak; kültürel etkinlikler ve kutlamalar organize edilmesi, tarih ve mirasın korunması ve kutlanması, toplumsal katılımın teşvik edilmesi, yerel işletmelerin ve ürünlerin desteklenmesi ile gerçekleştirilebilir. Sakarya aidiyetinin sağlanması için yukarıdaki etkinliklere önem verilmesi ve bu etkinliklerin arttırılması gerekmektedir.

04.

Sakarya'da Tarım ve Hayvancılık: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Tarım Arazileri ve Şehir Planlaması

Tarım Arazilerinin Korunması ve Şehir Planlaması: Tarım arazilerinin kontrolsüz imara açılması ve büyükşehir yasasıyla köyden mahalleye dönüşümün tarım ve hayvancılık üzerine olumsuz etkileri, sektörün sürdürülebilirliği açısından önemli sorunlardır. Şehrin geleceğinin planlanmasında tarım, hayvancılık ve sanayi alanlarının belirlenmesi ve bu planların değiştirilemez olması gerekmektedir. Şehirdeki sanayileşme oranı şehrin yüzölçümünün %2'si ile sınırlandırılmalı, verimli tarım alanlarında üretim kayıplarının önlenmesi için toplu üretim alanlarının oluşturulmasına yerel yönetimler tarafından destek verilmesi önerilmektedir.

Diğer Yandan; Arazi toplulaştırma ve sulama projelerine önem verilmesi, rekabetçi ürün tespitleri ile modern tarım uygulamalarına geçilmesini teşvik edilmesi, Lisanslı Depoculuk faaliyetleri ile Soğuk Hava Depoları sayılarının artırılması, tarımsal işletmelerin ruhsatlandırılmasına hız verilmesi, ilimizde Organize Hayvancılık Besi Bölgesi kurulması, Sera Organize Ticari Bölgesi kurulması, hayvansal ve tarımsal atıkların bertarafı ve depolama alanları için yer tahsisleri sağlanması konularına da önem verilmesi gerekmektedir.

Sulama Ücretleri

Sulama Ücretlerinde Sabit Tarife: Sulama ücretleri, tarım sektöründe faaliyet gösteren çiftçiler için önemli bir maliyet kalemi oluşturmaktadır. Sakarya'da, büyükşehir belediyesi tarafından belirlenen bitkisel ve hayvansal sulama ücret tarifelerinin yüksekliği ve ilçeden ilçeye değişiklik göstermesi, çiftçilerin karşılaştığı ekonomik yükü artırmaktadır. Bu durum, özellikle suya erişimin kritik olduğu dönemlerde tarımsal üretim maliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Sulama ücretleri konusunda çiftçilere sağlanacak destekler ve il genelinde sulama ücretlerinin sabit bir tarifiede buluşturulması ilimizde sürdürülebilir tarım için kritik bir öneme sahiptir.

Fuar Alanları

Fuar Alanı İhtiyaçları: Sakarya'da, tarım ve hayvancılık ürünlerinin yanı sıra, diğer sektörel ürünlerin sergilenebileceği çok amaçlı fuar alanlarının eksikliği, yerel üreticilerin ürünlerini geniş kitlelere tanıtmaya ve pazarlama fırsatlarını sınırlamaktadır. Ayrıca Sapanca ilçesinde süs bitkileri gibi belirli ürün grupları için kullanılan fuar alanının fiziki şartlarının iyileştirilmesi ve bu tür etkinliklerin desteklenerek etkinliklerin farklı sektörler içinde planlanması hem ilimizin hem de sektörlerin sektörün büyümesini hızlandıracaktır.

Tarımsal Destekler

Tarımsal Destekler: Yerel yönetimlerin tarıma yönelik ticari faaliyetlerinin haksız rekabete yol açtığı gözlemlenmektedir. Yerel yönetimlerin tarıma yönelik ticari faaliyetleri yerine çiftçiye doğrudan aynı ve nakdi desteklerin yapılması önerilmektedir. Yerel yönetimler üreten yerine ürettiren ve bu ürünleri pazarla buluşturan bir anlayışla hareket etmelidir. Tarım alanında faaliyet gösteren çiftçilere teşvik ve hibe programları sunmalı (tohum desteği, gübre desteği, makine desteği, eğitim desteği). Özellikle organik tarım, su tasarrufu teknikleri, yenilenebilir enerji kullanımı gibi alanlarda teşvikler sağlanabilir. Çiftçilerin ürünlerini pazarlamalarına ve dağıtmalarına yardımcı olunabilir. Yerel pazarlar kurulabilir, çiftçi kooperatifleri desteklenebilir ve ürünlerin dağıtımı için lojistik destek sağlanabilir.

Tarımsal Üretimde Çevre Sağlığı

Tarımsal üretimde çevre sağlığının korunması, sürdürülebilir tarım uygulamalarının benimsenmesiyle mümkün olur. Bu kapsamda, kimyasal gübrelerin ve tarım ilaçlarının kontrollü ve dengeli bir şekilde kullanılması önemlidir. Aşırı kullanımı, toprak ve su kaynaklarının kirlenmesine, biyolojik çeşitliliğin azalmasına ve insan sağlığına zarar verir. Organik tarım tekniklerinin tercih edilmesi, kimyasal kullanımının minimize edilmesi ve doğal kaynakların korunması çevre sağlığının korunmasına katkı sağlar.

Yerel Yönetimler, çevre sağlığının korunması ve sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, belediyeler organik tarımın yaygınlaştırılması için çiftçilere teşvikler sağlamalı ve eğitim programları düzenlemelidir. Ayrıca, tarımsal atıkların geri dönüşümü ve işlenmesi için projeler geliştirmeli, su kaynaklarının korunması için çalışmalar yürütmeli ve biyoçeşitliliğin korunması için çalışmalar yapmalıdır. Çevresel denetim ve izleme faaliyetleriyle de tarımsal faaliyetlerin çevresel etkileri kontrol altında tutulmalı ve çevre kirliliği önlenmelidir. Bu şekilde, belediyeler yerel tarım sektörünün daha sürdürülebilir ve çevreye duyarlı hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

04.

Sakarya'da Tarım ve Hayvancılık: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Gençlerin Tarıma Özendirilmesi ve Sosyal Donatılar

Büyükşehir yasası ile köyden mahalleye dönüşüm sonrası aile tipi işletmelerin tekrar hayata geçirilmesi, gençlerin ve çocukların tarım ve hayvancılığa özendirilmesi için köylerde sosyal yaşam alanlarının oluşturulması ve gençlerin şehre göçünün engellenmesi önerilmektedir. Bu süreçte, kırsalda yaşayan genç nüfusun ihtiyaç duyduğu sosyal donatı alanlarının oluşturulması ve küçük aile işletmelerinin ürünlerinin pazarlamasının kolaylaştırılması için e-ticaret imkanlarının sunulması gerekmektedir.

Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın tarım ve hayvancılık sektörlerinde kapsamlı bir gelişim sağlamasına, yerel ekonomiye katkıda bulunmasına ve kırsal kalkınmanın desteklenmesine yardımcı olacaktır. Yerel yönetimler, tarım ve hayvancılıkla ilgili bakanlıklar, eğitim kurumları ve çiftçi birliklerinin iş birliği içinde bu hedeflere ulaşması büyük önem taşımaktadır.

Akıllı Tarım Uygulamaları

Tarımda teknolojinin kullanımını teşvik etmek, tarım verimliliğini artırmak için akıllı tarım uygulamalarını desteklemek, tarımın daha verimli ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla çiftçilere eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunmak, tarım verilerinin toplanması ve analiz edilmesini sağlamak, tarımsal sulama ve gübreleme gibi işlemlerin optimize edilmesi için akıllı sensörlerin kullanımını teşvik etmek ve akıllı tarım teknolojilerinin yaygınlaştırılması için çeşitli teşvik ve hibe programları oluşturmak yerel yönetimlerin görevleri arasında yer alabilir. Bu adımlar, tarımsal üretimde verimliliği artırarak çiftçilerin gelirini artırırken, kaynakların daha verimli kullanılmasını ve çevre dostu tarım uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlar.

05.

Sakarya'da Eğitim, Sağlık, Spor ve Sosyal Hayat: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Sosyal ve Kültürel Etkinlik Alanları

Şehirde sosyal ve kültürel etkinlikler için uygun alanların yetersizliği, sosyalleşme faaliyetlerinin AVM'ler gibi ticari mekanlara sıkışmasına neden olmaktadır. Konser, tiyatro, sergi gibi etkinliklerin gerçekleştirilebileceği, aynı zamanda ailelerin birlikte kaliteli zaman geçirebileceği sosyal alanların oluşturulması gerekmektedir. Yapılacak olan kültürel etkinliklerin konusunda uzman personeller ile belirlenen hedef kitlelere göre geniş çaplı veya belirli sınırlar dahilinde planlanması ve uygulanması etkinlikler için dışarıdan katılımcıların ilimizi tercih etmesini sağlayacaktır.

Ayrıca; Kent Müzesi açılarak şehrin geçmişi geleceğe taşınmalı, Şehir Tiyatrosu kurulmalı, Kültür ve Kongre Merkezi ile Kent Kütüphanesi inşasına bir an önce başlanmalı, Kent kimliğine yönelik özgün etkinlikler yapılmalıdır.

Eğitim ve Sağlık Hizmetleri

Eğitimde Nitelik ve Çeşitlilik: Fen liseleri ve sosyal bilimler liseleri gibi nitelikli eğitim kurumlarının sayısının yetersiz olması, eğitim alanında çeşitliliğin ve kalitenin artırılmasını gerektirmektedir. Eğitimde müfredatın yanı sıra, sanayi ve diğer sektörlerin ihtiyaç duyduğu kalifiye elemanların yetiştirilmesine yönelik programların güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Sermaye Piyasaları ve Finans Mesleki Teknik Anadolu Lisesinin ilimize kazandırılması ilimizin eğitim için tercih edilen şehirlerden olmasını sağlayacaktır. Eğitimde öğrencilerin teknik yönden gelişiminin yanı sıra yeteneklerinin artırılması yönünde eğitim merkezlerinin oluşturulması ve oluşan merkezlerde meslek sahibi kişilerin bilgi tecrübe paylaşımı yapabilecekleri ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayacakları kulüplerin oluşturulması birlikteliği arttıracaktır. Ayrıca, yerel yönetimler tarafından açılan "Meslek Edindirme Kursları ile Sosyal Gelişim Merkezleri" yaygınlaştırılmalı ve faaliyet anlamında etkinleştirilerek tüm halkımızın bunlardan yararlanmasına imkân sağlanmalıdır.

05.

Sakarya'da Eğitim, Sağlık, Spor ve Sosyal Hayat: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Sağlık

Yerel yönetimler, sağlık altyapısının geliştirilmesi için yeni sağlık tesislerinin inşa edilmesi veya mevcut tesislerin iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması için mobil sağlık birimlerinin ve sağlık merkezlerinin kurulması, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliğinin artırılması için ulaşım imkanlarının geliştirilmesi, sağlık bilincinin artırılması için sağlık eğitim programlarının düzenlenmesi ve toplum sağlığını etkileyen çevresel faktörlerin kontrol altına alınması için çeşitli çevre sağlığı projelerinin uygulaması en önemli görevleri arasında yer almaktadır.

İlimizde yukarıda belirtilen alanlarda sorunların çözümü gerekmele birlikte, huzurevleri ve sağlık kuruluşlarındaki mevcut eksiklikler, nitelikli sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaratmaktadır. Özellikle yaşlı bakımı ve palyatif bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, ayrıca 1000 yataklı şehir hastanesine ulaşım altyapısının sağlanması gerekmektedir. Anjiyo merkezi, yanık tedavi merkezi gibi merkezlerin ilimize kazandırılması, belediye tıp merkezi sayılarının artırılması yaşanan sağlık problemlerinin çözümüne katkı sağlayacaktır.

Altyapı ve Ulaşım

Altyapı ve Ulaşım Sorunları: Şehrin eğitim, sağlık, spor ve sosyal hayatına dair altyapı ve ulaşım sorunlarının çözümü, yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir öneme sahiptir. Şehir içi ulaşımın iyileştirilmesi, özellikle sosyal ve kültürel etkinlik alanlarına erişimi kolaylaştıracak ve şehirdeki sosyal hayatı canlandıracaktır.

Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın eğitim, sağlık, spor ve sosyal yaşam alanlarında kapsamlı bir gelişim sağlamasına, şehrin genel yaşam kalitesini ve sosyal dinamiklerini olumlu yönde etkileyecektir. Yerel yönetimler, eğitim ve sağlık kurumları, spor kulüpleri ve sivil toplum kuruluşlarının bu süreçte iş birliği içinde çalışması büyük önem taşımaktadır.

Spor ve Sosyal Yaşam

Yerel yönetimler spor tesisleri ve alanlarının inşası veya yenilenmesi yoluyla spor yapma imkânı sunarlar. Spor etkinlikleri düzenleyerek toplumun spor yapma motivasyonunu artırır ve spor kulüplerine destek sağlayarak faaliyetlerini güçlendirirler. Ücretsiz veya düşük maliyetli spor hizmetleri sunarak geniş kesimlere spor yapma fırsatı tanır ve spor bilinci oluşturmak için eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri düzenlerler. Engelli bireyler ve dezavantajlı gruplar için spor fırsatları sağlayarak toplumda eşitlik ve katılımı teşvik ederler.

Spor Alanları ve Tesisler: Şehirdeki ve okullardaki spor alanları ile sosyal tesislerin yetersizliği, vatandaşların fiziksel aktivite olanaklarından yararlanmasını kısıtlamaktadır. Bu bağlamda tüm ilçelerde açık-kapalı spor alanları oluşturulmalı ve aktif kullanıma sunulmalı, mevcut alanda rehabilite edilmelidir. Yüzme havuzları gibi spesifik tesislerin sayısının artırılması ve şehir genelinde spor müsabakaları ve turnuvaların teşvik edilmesi, sporun ve sağlıklı yaşamın desteklenmesine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda ilimizde gerçekleştirilecek olan uzun soluklu yarışma, turnuva ve spor müsabakaları ilimizin ekonomisinin canlanmasına olanak sağlayacaktır.

Sosyal Yardımlar

Sosyal Yardımlar Nasıl Verilmelidir?

Sosyal yardım hizmetlerinin daha kapsayıcı hale getirilmesi için hem hedef grup doğru belirlenmeli hem de onlara ulaşmak için alternatif yöntemler geliştirilmelidir. Bu kapsamda, çevrimiçi platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla kolay başvuru yapma imkanı sunulabilirken, aynı zamanda fiziksel başvuru noktaları ve telefonla başvuru seçenekleri gibi alternatif kanallar da sağlanmalıdır. Telefon ve SMS hizmetleriyle basit bir başvuru süreci sunulabilir ve toplum temelli yardım ağları aracılığıyla mahalledeki gönüllüler veya sosyal yardım çalışanları ihtiyaç sahiplerine destek olabilirler. Bu çift yönlü yaklaşım, hem teknoloji kullanabilen hem de teknolojiye erişimde zorluk yaşayan kesimlere yönelik sosyal yardım hizmetlerinin daha etkili bir şekilde sunulmasını sağlar. Bununla birlikte saha çalışmaları ve ev ziyaretleri düzenlenerek yardımların doğru noktalara ulaşması sağlanmalıdır.

Sosyal Yardıma Olan Talebin Azaltılması İçin Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?

İstihdam Olanaklarının Artırılması: Yerel işgücü piyasasının analizi ve işgücü talebini karşılamak için eğitim programlarının düzenlenmesi gibi somut adımların atılması.

Sosyal Yardım Programlarının İyileştirilmesi: Mevcut sosyal yardım programlarının etkinliğini artırmak için değerlendirme çalışmaları yapılması ve ihtiyaç sahiplerinin doğru bir şekilde belirlenmesini sağlayacak sistemlerin geliştirilmesi.

Eğitim ve Bilinçlendirme Programları: İnsanların iş bulmavemeslekedinekonusundabilinçlenmelerini sağlamak için eğitim programlarının düzenlenmesi ve toplumun farklı kesimlerine yönelik bilgilendirme kampanyalarının yapılması.

İş Birlikleri ve Ortaklıklar: Yerel iş dünyası, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparak istihdamı artırıcı projelerin geliştirilmesi ve uygulanması.

06.

Sakarya'da Şehirleşme (Altyapı, İmar ve Ulaşım) : Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Deprem Hazırlığı ve Yenilenmemiş Binalar

1999 Depremi ve Riskli Binalar: 1999 depreminden etkilenmiş ve hâlâ riskli durumda olan 7.000 adet çok katlı binanın acil olarak ele alınması gerekmektedir. Bu binaların güvenliğinin sağlanması ve depreme dayanıklılıklarının artırılması öncelikli hedef olmalıdır. Ayrıca alan bazında ve planlı bir kentsel dönüşüm hayata geçirilmelidir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm için konuk sahiplerine yönelik "Yarısı Bizden" uygulamasının ilimizde ivedilikle uygulanması gerekmektedir. Şehrin Vitrini olan bölgelerde görüntü kirliliği oluşturarak şehrin görsel görünümünde negatif etki yaratan binalar rehabilite edilmelidir.

Deprem Risk Yönetimi: İlçe belediyelerinde Deprem Risk Yönetimi Müdürlüklerinin kurulması, var olanların ise daha donanımlı hale getirilerek, gerekli önlem ve çalışmaları yapmak üzere yetkilendirilmesi gerekmektedir. Deprem anında altyapı ve halkın hazırlıklı olmasını artıracak önlemlerin alınması, halkın bilinçlenmesinin sağlanması, ilçelerin risk haritalarının hazırlanması ve acil durum planlarının oluşturulması, her mahalleye deprem ve doğal afetler anında ihtiyaç duyulacak temel malzemelerin tedariki için merkez kurulması da önem taşımaktadır.

Şehir Planlaması ve İmar

Şehir ve İlçe Planlaması: Her ilçenin taşıdığı karakter yapısının net bir şekilde belirlenmesi ve şehir genelinde imar planlarının bu karakter yapısına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Plan notlarının standartlaştırılması ve uyumlu hale getirilmesi, karışıklığı önleyecektir. Büyükşehir merkez ve çevre idarelerince planlanan inşaa ve altyapı çalışmalarının ortak bir koordinasyon eşliğinde planlı olarak yapılması gerekmektedir. İlçelerdeki yoğunluklara göre belediyeler tarafından yeterli sayıda otoparklar yapılması şehirdeki araç kargaşasını önleyecek ve şehirdeki ticareti canlandıracaktır.

Yeni Binalar ve Projeler: Nitelikli projelerin teşvik edilmesi, meslek odalarının proje denetim süreçlerine aktif olarak dahil edilmesi ve estetik kurulların etkinliğinin artırılması, yapı ruhsatı izinleri verilirken mahalle ve sokak kültür yapısına, trafik karmaşasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Akıllı şehir uygulamaları ve yenilenebilir enerji projelerine destek verilmesi, şehrin sürdürülebilir gelişimine katkı sağlayacaktır. Şehirde faaliyet gösteren imalatçılar, toptancılar gibi özel sektör gruplarına yönelik şehir estetiğine uygun yeni alanların oluşturulması, mevcutların taşınması gerekmektedir. Artan iç göç sebebiyle oluşan konut yetersizliği ile şehirdeki çarpık (kayıtsız) yapıları engellemeye yönelik hazırlanan toplu konut projelerine öncelik verilmelidir.

Ulaşım ve Altyapı

Ulaşım Sorunları ve Master Planı: Şehrin trafik yoğunluğu ve ulaşım altyapısındaki yetersizliklerin giderilmesi ve gelecekteki göçlerin de göz önünde bulundurularak bütüncül bir ulaşım master planının hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. İlçeler arası ve merkez ilçeler arası olmak üzere koordineli ve alternatifli ulaşım planlaması, il sınırları içerisindeki otoyolların il içi ulaşımında ücretsiz kullanıma açılması ulaşım sorunlarının çözümünde kritik öneme sahiptir. Kavşakların büyük olması ve yaya geçitlerinin kavşaklara yakın olması trafikte büyük sorunlara ve kazalara sebebiyet verdiğinden sinyalizasyon sistemine geçilmesi gerekmektedir.

Raylı Sistem ve Alternatif Ulaşım: Raylı sistem projelerinin hayata geçirilmesi, kademeli olarak yaygınlaştırılması, Adaray ile ulaşımın kesintisiz düzenli olarak sağlanması ve alternatif ulaşım seçeneklerinin geliştirilmesi, şehir içi ve şehirlerarası ulaşımında önemli bir iyileşme sağlayacaktır. Yeşil ulaşım ağlarının oluşturulması, sürdürülebilir bir şehir ulaşımı için önemlidir.

Altyapı: Şehirdeki internet altyapısının yenilenerek hem iş dünyasının hem de vatandaşların teknoloji çağındaki internet krizinin çözüme ulaştırılması gerekmektedir. Altyapıların yetersiz olması ve beklenmeyen yağış miktarlarına karşı sel tehlikesinin önlenmesi amacıyla altyapıların iyileştirilmesi gerekmektedir.

Su Kaynakları ve Yeşil Alanlar

Su Kaynaklarının Yönetimi: Sapanca Gölü ve Akçay Barajı'nın gelecekteki su ihtiyacını karşılayamama riskine karşı Ballıkaya barajı gibi alternatif su kaynaklarının değerlendirilmesi ve su yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeşil Alanların Artırılması: Şehirdeki park ve yeşil alanların sayısının artırılması, ilçe bazlı farklı farklı faaliyetler barındıran sosyal alanlar oluşturulması vatandaşların sosyal ve kültürel hayata katılımını teşvik edecek ve yaşam kalitesini artıracaktır. Bu konuda özellikle Sapanca gölünden başlayıp şehrin tam merkezinden geçerek Sakarya Nehri'ne dökülen Çark Deresi'ne yönelik ıslah projesi ve dere boyunca çevresinde uygulanacak rekreasyon alanlarına ihtiyaç vardır.

Bu öneriler, Sakarya'nın şehirleşme sürecinde karşılaştığı temel sorunlara çözüm bulunmasına ve şehrin altyapı, imar ve ulaşım alanlarında sürdürülebilir bir gelişim sağlanmasına yardımcı olacaktır. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve şehir sakinlerinin bu süreçte iş birliği içinde çalışması büyük önem taşımaktadır.

07.

Sakarya'da Sürdürülebilir Çevre: Görüşler, Sorunlar ve Öneriler

Sanayi Atıklarının Yönetimi ve Enerji İhtiyacı

Sanayi Atıkları ve Yeşil OSB'ler: Sanayi kuruluşlarının atıklarının etkin bir şekilde depolanması, geri dönüştürülmesi ve yeşil OSB'lerin kurulması veya mevcut OSB'lerin yeşil OSB'lere dönüştürülmesi, sürdürülebilir sanayileşme açısından önem taşımaktadır. Atık yönetimi ve geri dönüşümün teşviki, çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunacaktır. Sanayi atıklarının kontrollü yönetilmesiyle atıklardan ikincil kullanım ile enerji başta olmak üzere büyük kazanç elde edilebilir, bu sayede döngüsel ekonomi çalışmalarına büyük katkı sağlanır. OSB'lere özgü düzenli atık depolama sahaları kurulması ve yönetimi OSB sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Su Kaynaklarının Korunması ve Sanayileşme

İçme ve Kullanma Sularının Korunması: İçme ve kullanma suyu havzalarının sanayileşmeden etkilenmemesi için denetimlerin artırılması ve su havzalarının koruma altına alınması gerekmektedir. Sapanca Gölü'nün kirlilik unsurları üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. Tarımsal kaynaklı zirai ilaç kullanımının denetlenmesi ve kaynakların sürdürülebilirliği için önlemlerin alınması gerekmektedir.

Tarım, Hayvancılık ve Sanayi Alanlarının Planlanması

Organize Bölgelerin Kurulması: Tarım ve hayvancılık sektörlerinde de sanayi sektöründe olduğu gibi organize bölgelerin kurulmamış olması, bu alanlardaki faaliyetlerin çevresel etkilerini azaltacak düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Bu bölgelerin kurulması, sektörel faaliyetlerin çevreye olan olumsuz etkilerini minimize edecektir. Sanayi alanları ve tarım alanları arasındaki dengenin gözetilerek çalışmaların yapılması sürdürülebilir tarım konusunda ilimizi güçlendirecektir.

Çevresel Altyapı ve Sürdürülebilir Turizm: Sapanca Gölü gibi önemli su kaynaklarının korunmaması, çevresel olumsuz yapı ve uygulamaların kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmesi, bölgede sürdürülebilir turizm ve çevre yönetimi açısından ciddi sorunlar yaratmaktadır. Su kaynaklarının ve potansiyel organik tarım kaynaklarının korunması, yağmur suyu yönetimi ve asfaltların geçirgenliği gibi konular, çevresel sürdürülebilirliği artırma yönünde önemli adımlardır. Altyapı çalışmalarının yağmur suyunun tekrar kullanımı ile desteklenmesi sürdürülebilir turizm ve çevre açısından oldukça önem teşkil etmektedir.

Tarımsal Faaliyetler ve Sulama Uygulamaları

Zirai İlaçların Denetimi ve Sulama: Zirai ilaçların denetlenmesi, azaltılması ve tarımsal faaliyetlerde vahşi sulama uygulamalarının önlenmesi gerekmektedir. Tarımda damla sulama gibi su tasarrufu sağlayan yöntemlere geçiş için desteklerin artırılması, su kaynaklarının korunması ve verimli kullanımı açısından önemlidir. Tarımsal sulama ve zirai ilaç kullanımında sınırlamaların getirilmesi gerekmekte olup su kullanımının sürdürülebilirliği geliştirilmelidir.

Yenilenebilir Enerji ve Çevresel Altyapı

Yenilenebilir Enerji Yatırımları: Güneş enerjisi ve diğer yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımların azlığı, enerji ihtiyacının sürdürülebilir kaynaklardan karşılanması gerektiğini göstermektedir. Yenilenebilir enerji projelerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, çevresel sürdürülebilirliğe önemli katkılar sağlayacaktır. Bu önerilerin uygulanması, Sakarya'nın sürdürülebilir çevre yönetimi konusunda önemli ilerlemeler kaydetmesine, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına ve şehrin genel yaşam kalitesinin artırılmasına yardımcı olacaktır. Yerel yönetimler, sanayi kuruluşları, tarım ve hayvancılık sektörlerinde faaliyet gösteren işletmeler ve sivil toplum kuruluşlarının bu süreçte iş birliği içinde çalışması büyük önem taşımaktadır. Yenilenebilir enerjiye erişim kaynakları arttırılmalı, projeler ve destekler ile şehrin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

SONUÇ

Şehrimizin yaşanabilir şehirler sıralamasında en üst sıralarda yer alması için ilimizdeki Meslek Kuruluşların (Oda ve Borsalar), ekonomik tabanlı sivil toplum kuruluşlarının, sendika ve dernek temsilcilerinin katılımı ile yapılan çalıştay sonucunda belirlenen öncelikleri sorunlar ve çözüm önerilerimizin “Katılımcı Yönetim” anlayışı ile dikkate alınması temenni edilmektedir.

Sunulan öneriler, Sakarya’nın sanayi, ticaret, kültür-sanat, turizm, tarım, eğitim, sağlık ve şehirleşme alanlarında sürdürülebilir gelişimi hedeflemektedir. Bu süreçte, yerel yönetimler, sanayiciler, eğitim kurumları ve diğer ilgili paydaşların iş birliği içinde çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Uygulamaya konulacak öneriler, Sakarya’nın ekonomik ve sosyal refahının artırılmasına katkıda bulunacak, şehrin ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artıracaktır.

SAKARYA
Sivil Toplum Kuruluşları
Şehrin Sorunları
Çözüm Önerileri
Ş u b a t 2024